

**ანა ფუტკარაძე**

*ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი*  
დოქტორანტი

**სიზმრის ფუნქცია ეგნატე ნინოშვილის მოთხრობებში**

**Ana Putkaradze**

Batumi Shota Rustaveli State University  
Doctoral Student

**The Function of Dreams in Egnate Ninoshvili's Works**

**აბსტრაქტი:** ფოლკლორულ-ლიტერატურული ურთიერთმიმართება ყოველ ეპოქაში ერთ-ერთი აქტუალური, უაღრესად მნიშვნელოვანი ფენომენია ხელოვნების ამ დარგთა განვითარებასრულქმნისათვის. ქართული სიტყვაკაზმული მწერლობაც, თვით უაღრესად კანონიკური სასულიერო ძეგლებიდან მოყოლებული, უხვად იკვებება მშრომელი ხალხის ფოლკლორულ შემოქმედებაში დაუნჯებული სიბრძნით.

მეცხრამეტე საუკუნის კორიფეების ზოგადკაცობრიული იდეალების თანაზიარი მწერლის - ეგნატე ნინოშვილის (1859-1894) მხატვრულ მემკვიდრეობაშიც ბუნებრივია, თვალსაჩინოდ წარმოჩნდა ქართული ხალხური შემოქმედების სოციალური, ისტორიული და ეთიკურ-ესთეტიკური ღირებულებანი, უსამათლობისადმი შეურიგებლობა, ისტორიის მიუკერძოებელი ხალხური შეფასებები.

**საკვანძო სიტყვები:** სიზმრები, ბედი, ტანჯვა, მისწრაფებები, გლეხების ცხოვრება.

**Abstract:** The folkloric-literary interrelation has been one of the most relevant and highly significant phenomena in every era for the development and fulfillment of these fields of art. Georgian written literature, even starting from the highly canonical ecclesiastical monuments, is richly nourished by the wisdom embedded in the folklore of the working people.

The writer, sharing universal human ideals with the luminaries of the 19th century, Egnate Ninoshvili (1859-1894), naturally portrays the social, historical, and ethical-aesthetic values of Georgian folk creativity, as well as the incompatibility with inequality and the unbiased folk assessments of history.

**Keywords:** Dreams, fate, suffering, aspirations, the life of the peasants.

ფოლკლორულ-ლიტერატურული ურთიერთმიმართება ყოველ ეპოქაში ერთ-ერთი აქტუალური, უაღრესად მნიშვნელოვანი ფენომენია ხელოვნების ამ დარგთა განვითარება-სრულქმნისათვის. ქართული სიტყვაკაზმული მწერლობაც, თვით უაღრესად კანონიკური სასულიერო ძეგლებიდან მოყოლებული, უხვად იკვებება მშრომელი ხალხის ფოლკლორულ შემოქმედებაში დაუნჯებელი სიბრძნით.

მეცხრამეტე საუკუნის კორიფეების ზოგადკაცობრიული იდეალების თანაზიარი მწერლის - ეგნატე ნინოშვილის (1859-1894) მხატვრულ მემკვიდრეობაშიც ბუნებრივია, თვალსაჩინოდ წარმოჩნდა ქართული ხალხური შემოქმედების სოციალური, ისტორიული და ეთიკურ-ესთეტიკური ღირებულებანი, უსამათლობისადმი შეურიგებლობა, ისტორიის მიუკერძოებელი ხალხური შეფასებები.

ეგნატე ნინოშვილის მოთხრობები ფოლკლორული მასალების ერთგვარი თაიგულია. მათში წარმოჩენილია ეროვნული საუნჯის

უნარის ნარატივები, სხვადასხვა თქმულება, თუმცა განსაკუთრებულად უნდა აღინიშნოს და თავისი სპეციფიკური ნიშნითა და ფუნქციით უნდა გამოიყოს სიზმარი. მწერლის თითქმის არცერთი ნაწარმოები არ არის წარმოდგენილი სიზმრის გარეშე, ვინაიდან ამ არქაულ-მითოსურ სიმბოლიკას მრავალმხრივი დანიშნულება აქვს: წინასწარმეტყველური, გმირის შინაგანი სულიერი მდგომარეობის გამომხატველი, არსებული ვითარების წინამორბედის თუ გარკვეული ამბის გამძაფრებით წარმომსახველი. სიზმრის თითოეული ფუნქცია ემსახურება ნაწარმოების თემისა და იდეის გამოკვეთას, რამდენადაც მწერალი ხშირად მიმართავს ქვეტექსტებს. როგორც პროფესორი თინა შიომღვილი აღნიშნავს, „მსოფლიოს მრავალი ხალხის რელიგიურ-კულტურულ ყოფაში სიზმარს საკომუნიკაციო მნიშვნელობა ენიჭება“ (შიომღვილი, 2002:138). სიზმრის ეს ფუნქცია კარგად ჩანს ეგნატე ნინოშვილის შემოქმედებაშიც, ვინაიდან მოქმედი გმირები ძირითადად ბედისწერის მსხვერპლნი ხდებიან, რამდენადაც ვერ ახერხებენ, თავიდან აირიდონ მოსალოდნელი საფრთხე. სიზმრის ეს ფუნქცია მაინც მეტად მნიშვნელოვანია. ის ერთგვარად ეხმარება ადამიანებს (პერსონაჟებს) ცხოვრებისეული განსაცდელების თავიდან არიდებაში. „სიზმრიდან გამოტანილმა აზრმა ხორცშესხმა უნდა ჰპოვოს. ასეთია მოვლენათა სვლის ლოგიკური ხაზი...“ (არაბული, 1999:10). ეგნატე ნინოშვილის მოთხრობაში „ქრისტიანე“ (ნინოშვილი, 1954:247) ქრისტიანე უყვება იასონს:

„ათასგვარი სიზმრები კი მესიზმრება ღამე: ხან ვითამ ჯვარდანერილი ვართ, შენსას მაქ ბინა, მარა შენი დედ-მამა მიწყრებიან, საშინელი თვალით მიყურებენ და სახლიდან გაგდებას მიპირებენ. ხან ვითამ საყტარში ვართ, მარა ღვდელი ვარს ჩივა, ჯვარს არ დავენრო; ხან ვითამ ამ წითლის ძირში გიცთი, გიყურებ, გული მიდნება, მარა შენ არ ჩანხარ.“

ქრისტინე წინასწარ გრძნობს იასონისგან მოსალოდნელ „საშიშროებას“, ხვდება, წადილის ასრულების შემდეგ ბედის ანაბარა დატოვებს; მართლაც, გამართლდა მოლოდინი... ზეპირსიტყვიერებაში (ბუნებრივია, მხატვრულ ლიტერატურაშიც) ბედისწერის არქაულ ფენომენს უკავშირდება წინასწარმეტყველური სიზმრის ფენომენიც, რაც ქვეცნობიერ სფეროს ემპირიულ ყოფასთან აკავშირებს.

თხრობას აგრძელებს ქრისტინე:

„გუშლამ მესიზმრა: ვითამ ამ წიფლის ძირში გიცთი. ვაიმე, ქედიდან ჩამეირბინა უშველებელმა ცოფიანმა მგელმა, მომაშურა, და, რომ უნდა დამგლიჯოს, ამასობაში მომისწარი შენ, ჰკარი მგელს თოფი და გააგორე. რა ვიცი, რა არ მესიზმება! ხან \_ კაი და ხან \_ ავი!“

წინა სიზმრისგან განსხვავებით, აქ ქრისტინე იმედოვნებს, რომ იასონი სასიკვდილოდ (შესარცხვენად) მაინც არ გაიმეტებს, მისთვის ავის მოქმედს მაშინვე გამოსტაცებს ხელიდან, მაგრამ...

სიზმრიდან გამოტანილი აზრი რომ სათანადო ხორცშესხმას ჰპოვებს (უნდა ჰპოვოს კიდევ), ამის თვალსაჩინო მაგალითია დესპინეს სიზმარი მოთხრობაში „ჩვენი ქვეყნის რაინდი“ (წინოშვილი, 1954:373). ნაწარმოების თანახმად, დესპინესა და ფრიად განათლებული მასწავლებლის - სპირიდონ მცირიშვილის ცხოვრება მშვიდად მიედინება მანამ, სანამ ისინი ერთ თავზე ხელაღებულ თავადიშვილს - ტარიელ მკლავაძეს შემთხვევით არ გადაეყრებიან რკინიგზის სადგურზე. მგზავრებს ატყობინებენ, რომ, უამინდობის გამო, მატარებელი ხვალამდე არ ჩამოდგება; შესაბამისად, იქვე, დუქანში, მოუწევს მოსვენებადაკარგულ ცოლ-ქმარს ღამის გათევა. დესპინეს სილამაზით ტარიელი ვერ ისვენებს, ბრდღვინავს, წადილის ასრულებას იმ ღამესვე მოინდომებს, მაგრამ, საბედნიეროდ, ამას ვერ შეძლებს. ღამით, როცა ცოლ-ქმრის ოთახის კარს მიადგნენ ტარიელის ამხანაგები, რათა დესპინე გაეტაცებინათ და მკლავაძისთვის მიეყვანათ, ქალი ხედავს სიზმარს:

„ვითამც ის წევს საშინელი, ბნელი სოროს პირზე; სოროდან ნელ-ნელა ამოყო თავი ვეებერთელა დათვმა და უნდა ჩათორიოს. დესპინეს უნდა გაიქცეს, მაგრამ ფეხები ვერ გაანძრია; უნდა დაიყვიროს, მაგრამ კრინტიც ვერ დასძრა. დათვმა კი, ვითომც, ეს-ეს არის, მიაწვდინა კიდევ საშინლად დაღრენილი ხახა. დესპინეს შიშით სული ეხუთებოდა. -აი, ამ დროს შევიდა ოთახში დათიკო (ტარიელის ერთ-ერთი ამხანაგი - ა.ფ.) დესპინეს მოსატაცებლად“ (ნინოშვილი, 1954:373).

მიუხედავად იმისა, რომ სპირიდონი ღირსეულ წინააღმდეგობას გაუწევს მოძალადეს და დესპინეს არ გაატანს, ამ ინცინდენტის შემდეგ იწყება მათი ცხოვრებისეული უკუსვლა. ავად ხდება დესპინე და მალევე გარდაიცვლება, სპირიდონს კი, რომელიც იმთავითვე ავადმყოფი იყო, სწელება უფრო უძლიერდება, ბოლოს კი საქმე იქამდე მივა, რომ ლოგინსაც მიეჭაჭვება. როგორც ყველას, სპირიდონსაც მიეცემა ერთი შესაძლებლობა, ჯავრი ამოიყაროს და სათანადოდ უპასუხოს კარგა ხნის წინ მომხდარი შემთხვევის ავტორს - ზნედაცემულ ტარიელ მკლავაძეს მისი მეუღლისადმი შეურაცხყოფის მცდელობის გამო და გამოიყენებს კიდევ ამ შანსს; იგი გულში დაჭრის ტარიელს, რომელიც იქვე გარდაიცვლება. სპირიდონს დააკავებენ და განაჩენად ციმბირში გაგზავნასა და მადნებში მუშაობას მიუსჯიან, თუმცა სპირიდონი ციმბირამდე ვერ მიაღწევს, გზაშივე გარდაიცვლება. ამ ეპიზოდის თანახმად, ახლა სიზმრით ნაწინასწარმეტყველები უბედურება, ოღონდ სიზმრის ხილვიდან რამდენიმე წლის შემდეგ, როცა დესპინე, ჯერ მთლად ახალგაზრდა ქალი, გარდაიცვალა და მას მალევე მიჰყვა თავისი ერთგული ქმარიც. საინტერესოა, რომ მოცემულ მოთხრობაში ეს ერთადერთი სიზმარია, თუმცა ვხედავთ, რაოდენ დიდი შინაარსისა და ფუნქციის მქონეა ის. ხორცი შეესხა წინასწარმეტყველურ სიზმარს - ყველაფერი ტრაგიკულად დასრულდა.

როგორც მკვლევარი ამირან არაბული აღნიშნავს, „ერთადერთი, რისი წყალობითაც მოკვდავი თავისი მომავლის ამოხსნას ახერხებს, სიზმარია“ (არაბული, 1999:8). მოთხრობა „პარტახი“

ამართლებს მოცემულ მოსაზრებას: მთავარი პერსონაჟის - ჯერან ტევრიძის და, ელისაბედი, ძლიერ ავად ხდება, რის მიზეზადაც მარჩიელები მისსავე სიზმარს ასახელებენ:

„ - წუხელის დამესიზმა, - უყვება ელისაბედი დედას, ხვარამბეს - ვითამ მოვიდა ჩემი რძალი, ამომართვა გული; ჩემი თვალით დევინახე კაკალი გული, გახვია ქალაქში და წაატანა დედამისს “ (ნინოშვილი, 1954:322).

იქვეა მონათხრობი მეორე სიზმარიც:

„ - წუხელი ძილში ჩემმა რძალმა ჯერ ქათმის ფინთი ჩამიდვა პირში და მერე ქათმის ფინთში გასვრილი ფეხი მკრა გულზე“ (ნინოშვილი, 1954:323).

რძალზე გულაცრეებული და ჯიბრში ჩამდგარი ელისაბედი ყველაფერში ბრალს მას სდებს.

რასაკვირველია, სიზმრის ანალიზის დროს არ უნდა შემოვიფარგლოთ ამ კონკრეტული ვითარებით, ვინაიდან ავტორი, პერსონაჟთა გაუნათლებლობის გამო, ამხელს იმდროინდელ ცრუმორწმუნე საზოგადოებას; მიუხედავად ამისა, ზოგადად მწერალი თავის შემოქმედებაში ფართო გასაქანს აძლევს ამგვარ საზოგადოებას, რათა ნათლად წარმოგვიდგინოს ერის მორალურ-სულიერი უმწეობისა და ჩამორჩენილობის საწყისი ნიშნები, რითაც საცნაური ხდება, რომ მარჩიელთა იმედბედა დარჩენილი ერი უსუსურია ბედისწერის წინაშე...

ართურ შოპენჰაუერის იდეალისტური თვალთახედვით, ადამიანთა მისწრაფება ბედნიერებისადმი ამაოა, მას განაგებს ბედი, რომელიც „ქეჩოში ჩავგავლებს ხელს და გვიჩვენებს, რომ

ჩვენდათავად არაფერიც არ შეგვიძლია, არამედ თვითონ განაგებს ყოველს“ (შოპენჰაუერი, 1994:48).

„ - იმ ღამეს საშინელი სიზმარი ვნახე! - ჰყვება მელანია, - კლტეი იყო, დაბლა ზღვასავით ბნელი იდგა. რაცხამ გადამაგდო და წვევდი უფსკრულში; არსა აღარ იყო ფსკერი, მიფერიალეზბდი ესე. რა შემეშინა!.. რომ გევიღვიძე, სული შემგუბებოდა. ნეტაი, რაა სიზმარი? ნენამ მითხრა, კაცს რომ დაეძინება, სული გაფრინდება და იგიაო“ (ნინოშვილი, 1954:330)

ნაწარმოების ფინალი ამტკიცებს, რომ ამ სიზმრით ავტორი წინასწარ გვატყობინებს, მელანიას ცხოვრების და, საერთოდაც, მოთხრობის ტრაგიკულ დასასრულს: მეტისმეტი უბედურებისა და გაუსაძლისი ოჯახური ცხოვრების გამო, მელანია თავს იკლავს, ხოლო მის მეუღლეს - ჯერანს ბრალად ედება მეუღლის მკვლელობა და აციმბირებენ; ამ ტრაგედიებს მოჰყვება ჯერანის დისა და დედის გარდაცვალება - ესეც ბედისწერის განაჩენი და სიზმრისეული ჩვენების აცხადება!..

ეგნატე ნინოშვილის მოთხრობაში „ქრისტინე“ სიზმარს მონატრების გამოხატვის ფუნქციაც აქვს: მართალია, დედასთან შედარებით, ქრისტინეს მამა უფრო მოკლე და მარტივ სიზმრებს ხედავდა, მაგრამ ის მაინც იტევდა მამის უსაზღვრო მონატრების გრძნობას:

„ - წუხელ ქრისტინაი მოსულიყო და ქე იჯდა შენთან“, - უყვება მეუღლეს - მარიკას.

ავტორიც გვაუწყებს: „მარიკა (ქრისტინეს დედა - ა.ფ.) ისე არ წამოდგებოდა დილას, რომ ქრისტინეს შესახებ სიზმარი არ ეთქვა:

„ - ვითამ ძუძუისმწოვარა იყო და ხელში ვათამაშებდი ჩემ ქრისტინას...“.

„ - ვითამ ვათხოვდით, მაყრები ცხენებზე იჯდენ და გაიძახოდენ: გვიგვიანდება, გადარჩით, მოგვეცით ქალიო, მაგრამ ქრისტინაი ტიროდა და ვერ გვშორდებოდა.“

„ - ვითამ მოკაზმული და მისებურა ჯილასავით საყტარზე მიმყობოდაო“... (ნინოშვილი, 1954:279)

მარიკა დედის ალლოთი გრძნობდა, რომ მისი შვილი განსაცდელში იყო; ამის დასტურია შემდეგი სიზმარი:

„ - მეტად გულგამხეთქი სიზმარი ნახა ერთ ღამეს: ვითომც მისი ქრისტინე ხუთი წლისა იყო და თავისებურად ეზოში დაპარპარებდა და თამაშობდა. ამ დროს ჩამოირბინა სერიდან მგელმა, დაავლო პირი და წაიღო; მარიკაი დაედევნა უკან, მაგრამ სად არის, თვალის ვეღარ მოჰკრა!“ (ნინოშვილი, 1954:279)

აღსანიშნავია მგლის მეტაფორული სახე მოცემულ სიზმრებში. იგი მოსალოდნელი საშიშროებისა თუ უკვე არსებული განსაცდელის სიმბოლური გამოხატულებაა. მგელი თავისი არსით მტაცებლობასა და სიკვდილთან ასოცირდება, განსაკუთრებით მითოსური მსოფლმხედველობის თანახმად, - უმწეო და უმწიკვლო არსებების გატაცებასთან. სწორედ, ასეთი იყო ქრისტინე, ვიდრე იასონი ისარგებლებდა მისი გულუბრყვილობით. შემთხვევით არ არის გაერთიანებული ქრისტინეს სახეში მისი შეუღარებელი გარეგნობა, ხასიათი და ცხოვრებისეული ტრაგიზმი. ნინოშვილისეულ ნარატივებში ხშირად, სწორედ, ამგვარ ცხოვრებისეულ ორომტრიალს ვაწყდებით, რაც წინდანინვე დასაზღვრულია შეუვალი ბედისწერის მიერ. სიზმარს ამ ტექსტში მორალურ-სულიერი და ფიზიკური ტანჯვის გამოხატველი დატვირთვაც ენიჭება. მისი ეს ფუნქცია განსაკუთრებით ნაწარმოების ფინალში ჩნდება, როდესაც მთავარი პერსონაჟი ქრისტინე - ან უკვე დიდი ქალაქის (თბილისის - ა.ფ.) მეძავად ქცეული ქალი, „თანამშრომელს“ (სონას - ა.ფ.) უმხელს თავის ტკივილიან სიზმრებს:

„ - ისე ღამე არ გავა, რომ სიზმარში არ ვნახო (საუბარია გოგიზე, ქრისტინეს ვაჟიშვილზე, რომელიც სულ უმწეო დატოვა სოფელში, მშობლების სახლში - ა.ფ.): ხან ვითამ ტირის, ტირის, ტირის; ხან



მისებურა მიმზერს თვალეზში. წუხელი ცხადი მეგონა, ისე ჩავანვინე აკვანში და ძუძუს ვაძღვედი. ნეტაი, მომკლა და ერთი დამანახვა!..“ (ნინოშვილი, 1954: 271)

ნანარმოებში ყველაზე ტრაგიკული ადგილია დასასრული, როცა ქრისტინე „თავშესაფარსაც“ კარგავს, აღარც ნაცნობები ჰყავს და აღარც ძველებური სილამაზე შერჩენია. უპატრონო ქალი ხან სად ათევს ღამეს და ხან - სად. სწორედ, ერთ-ერთ ასეთ ღამეს, როცა უკვე ძლიერ სნეულია, ხედავს სიზმარს: ვითომც გღია ერთ სამინელ უფსკრულში (რეალურად ის ფიზიკურადაც და მორალურადაც უფსკრულშია - კვდება და მისი სული ჯოჯოხეთისკენ მიექანება - ა.ფ.); მის გარშემო ისეთი წყვდიაღია, რომ ისეთი სიბნელის წარმოდგენა არც თვალეზის დახუჭვით და არც ბნელ ღამესთან შედარებით არ შეუძლია ადამიანს. არსად ხმა-ბაიბური არ ისმის. ქრისტინეს უნდა გაინძრეს, ფორთხვით მაინც გაიაროს ახლომახლო, ცდილობს, ცოდვილობს, მაგრამ თითის განძრევაც არ შეუძლია, თითქო რაღაცას მისი ხელი გაუქვავებიაო; უნდა ხმა ამოიღოს, დაიძახოს, ცდილობს, იტანჯება, მაგრამ არ იქნა, კრინტიც ვერ დასძრა; გრძნობს ისეთ შიშს, რომ ცხადად შეუძლებელია ასეთი შიშის გამოცდა.“ წარმოუდგენელი წყვდიაღი, უსასობა, უუნარობა - ეს ჯოჯოხეთური მდგომარეობა ამ სიზმრის ხილვით ცხადად შეიგრძნო ჯერ კიდევ ცოცხალმა ქრისტინემ; მან წინასწარვე განიცადა მისი სულის მოსალოდნელი სატანჯველი, რომელიც ცხოვრების ბედუკუდმართობას უფრო უნდა მივანეროთ, ვიდრე - მის პიროვნულ არჩევანსა და უზნეო მიდრეკილებას. მკითხველმა იცის, რომ ეს პერსონაჟი ორ წყალს შუაა: ან ზნეობრივად უნდა მოკვდეს, ან სოფელში დაბრუნდეს და ყოველდღე მოკვდეს მეგობლების, ახლობლებისა და ოჯახის წევრების შეუბრალებელი გაკიცხვის მოსმენით, უსასრულო საყვედურითა და ზიზღით.

ქრისტინესეულ სიზმრებზე მსჯელობისას ყურადღების მიღმა არ უნდა დაგვრჩეს მისი არსებობის რაობა - უბედური ქალი ცხოვრობს

საარსებო ლუკმის შოვნისთვის, მან იცის, რომ ველარასდროს დაბრუნდება ოჯახში, ველარასდროს იხილავს თავის გოგის: „ბოლოს კი ხედავდა სიზმრებში თავის მშობლებს, ოჯახს, თავის სოფელს, თითქო ცხადიაო. აი, ვითომ ის ბავშვია, ისეთი ბავშვი, როგორიც ახსოვდა მას თავისი თავი. მშობლები ეალერსებიან, იხუტებენ გულში; აი, ვითომ ჭრელი ტანისამოსით მოკაზმული მიჰყვა მშობლებს ეკლესიაში. ხედავს - ეკლესია გავსილია სხვადასხვაფერი ტანსაცმლით დაკაზმული ქალებით, კაცებითა და ბავშვებით. სანთლების სინათლეზე ბრჭყვიალებენ ხატები. ისმის ღვდლის ღაღადი და, თითქო თვითონ ეკლესია იძლევა ხმასაო, გაგრძელებულა გალობა.“ - ეს არის ქრისტინეს უკანასკნელი სიზმარი, რომელიც სინანულის გრძნობას აერთიანებს თავის უსაზღვრო სიყვარულსა და მონატრებასთან; ბავშვობის წლების გახსენებით იგი ივიწყებს შერყვნილ და დასახიჩრებულ აწმყო ცხოვრებას და თითქოს ამ გზით სულიერი სისპეტაკის აღდგენას ცდილობს. არ სურს, სიკვდილს ამ სახით შეხვდეს, ამიტომაც ჭარბობს მსგავსი ქვეტექსტის სიზმრები მისი გარდაცვალების წინა დღეებში.

საინტერესოა, რომ მწერალი მოთხრობის ფინალში მოქმედების დინამიკურ მიმდინარეობას არჩევს და მეტ ყურადღებას, სწორედ, სიზმრებს უთმობს. ეს ერთგვარი ხერხია, რომ მკითხველთან ქრისტინეს განშორება არ იყოს ადვილი, რომ კვლავ აღუდგეს მის მიმართ სიყვარული და ხსოვნაში დარჩეს, როგორც უიღბლო ცხოვრების კიდევ ერთი უმწეო მსხვერპლი.

სიზმრის მნიშვნელობას სულ სხვა კუთხით, ტრაგიკული დასასრულის საილუსტრაციოდ წარმოგვიდგენს მწერალი მოთხრობაში „განკარგულება“ (ნინოშვილი, 1954:447). ნაწარმოების თანახმად, გლეხი კაცია მუნჯაძე დღესა და ღამეს ასწორებს მუშაობაში, მაგრამ ოჯახს ვერაფერს მატებს - ამ საბრალო მდგომარეობაში მყოფს ადგილობრივი მამასახლისი ავალებს, რომ

წავიდეს რკინიგზაზე სადარაჯოდ, ვინაიდან „მძლავრმა ამა ქვეყნისამ“ უნდა გაიაროს იმ ღამეს, ყარაულები კი, წესისამებრ, ადგილზე უნდა იყვნენ. განკარგულების ძალით, სალამოყამს შრომით დაქანცული კაცია გაემართება რკინიგზისაკენ. მატარებლის მოლოდინისას ჩასთვლემს, თავს კი რკინიგზის რელსზე ჩამოდებს, რათა მატარებლის მოახლოების ხმამ გამოაღვიძოს და შეხვდეს ისე, როგორც ჯერ არს. მთელი დღის დამაშვრალს მალევე ჩაეძინება და ხედავს სიზმარს: „ვითომც იმან შორს შეუტყო მატარებელს, მოდისო, წამოვარდა ზეზე, მოიმარჯვა თოფი და დგას მარდათ. ხედავს, მოდის მატარებელი, სულ ერთიანად ოქროსი; შიგ სხედან ოქროს ტანსაცმლით კაცები, მოპარსული წვერებით და მწყრომარედ უყურებენ კაციას, ვითომც და იმიტომ, რომ გაუგიათ კიდევ, კაციას ეძინაო. კაციას უნდა ბოდიში მოიხადოს, მაგრამ არ იქნა, ენა ვერ დაძრა. „ვაი, დავლუპე ცოლი და შვილი! - ამბობს ვითომც კაცია თავისთვის, - ციმბირში გამგზავნიან!“ (ნინოშვილი, 1954:447) და ამ დროს მატარებელი ზედ გადაუვლის...

არსებული რეჟიმის, მონური ყოფის ჩინებული მაგალითია კაციას სიტყვები. ადამიანი არ ეკუთვნის საკუთარ თავს, არამედ სხვას - ძლიერთა ამა სოფლისათა. რამდენიმე წინადადებაში ჩატეული ადამიანური ყოფის მთელი ტრაგედია განსაკუთრებულ თანაგრძობასა და სიბრალულს ინვესს მკითხველის გულში. პერსონაჟის გვარიც ხომ სიმბოლურია - მუნჯაძე. ცხადია, აქ გვახსენდება, ამავე თემატიკაზე შექმნილი, ილია ჭავჭავაძის ლექსი „გუთნისდედა“, რომელშიც თავისი უმწეობისა და უუფლებობის გამო დამნებარებული გლეხი ასე მიმართავს თავის ხარს:

შენ პირუტყვი ხარ და მე მეტყველი?!

ეგ, ჩემო ლაბავ, ნუ შეგშურდება...

(<https://poetry.ge/poets/ilia-chavchavadze/poems/28.gutnis-deda.htm>)

ეგნატე ნინოშვილის შემოქმედებაშიც გლეხი პირმეტყველი მუნჯია, მისი ხმა არავის ესმის, განსაკუთრებით – ხელისუფალთ.

სიზმრის სახით ადამიანთა (პერსონაჟთა) სურვილებისა და ოცნებების გამოხატვა ეგნატე ნინოშვილის მწერლური თვალთახედვის კიდევ ერთი თავისებურებაა. ამ კუთხით აღსანიშნავია მოთხრობაში „სოფლის გმირები“ (ნინოშვილი, 1954:452) თავადი მანუჩარის – ყოფილი მეპატონის სიზმარი ამგვარია: „ვითომც ბატონყმობა განახლებულიყო, მისი სასახლე (რომელსაც იმ დროისათვის შეძლებული გლეხის სახლიც კი სჯობდა) ძველებურად გავსებულიყო გოგო-ბიჭებით. დილას სიხარულით უამბო ეს სიზმარი თავადმა თავის კნენას: „ღვთის წყალობით, ასრულდება, ასრულდება!“ – მიულოცა კნენამ.“ ამ დიალოგიდანაც კარგად ჩანს, „ერთობ განათლებული“ პიროვნების – თავადი მანუჩარის გაუმაძღარი ბუნება. მისი სახით ავტორი წარმოგვიდგენს ნაბატონართა ოცნება-სურვილებს, რომლებითაც ცხადდება უდიდესი გულისტკივილი საქართველოსი – ერში გაბატონებული ეგოიზმი, უსიყვარულობა და მომხვეჭელობა.

ამათ, განუხორციელებელ ოცნებათა გამომხატველი სიზმრების რიგს ეკუთვნის ბაბალეს სიზმარიც მოთხრობიდან „მოსე მწერალი“ (ნინოშვილი, 1954:429). ბაბალე, ოჯახის მოამაგე, მისთვის თავგანწირული ქალია. რა გასაკვირია, რომ ორი ვაჟიდან არცერთი სამხედრო სამსახურისთვის არ ემეტება. ამ საქმის „მოსაგვარებლად“ მიმართავს გაქნილ „მწერალ“ მოსეს, რომელიც, თავის მხრივ, გასამრჯელოს ითხოვს „საქმის განყოფის“ სანაცვლოდ. სწორედ, ამ ჯამაგირის საშოვნელად ჰყიდის ბაბალე თავის ხარებს: „წუხელის ვითამ ჩვენი გაყიდული ხარები მოსულიყვენ შინ და მარილს ვაჭმევდი. პირუტყვი რომ ასე კარქა გესიზმება, კაცის მშვიდობა იცის“, – ამბობს ბაბალე იმედიანად და ამშვიდებს თავის ვაჟსაც. სინამდვილე კი ისაა, რომ მოსე – პირისგამტეხელი კაცი, თავიდან ვერ აარიდებინებს ბაბალეს ვაჟს

სამხედრო სამსახურს, რის გამოც ოცნება ოცნებად რჩება, ოჯახი კი – უპატრონოდ. ოცნებათა სერიას მიჰყვება მელანიას სიზმრებიც მოთხრობიდან „პარტახი“: ვითამ მე ნიკოს ცოლი ვიყავი, ახალი სახლი გვექონდა, ჩემი ლუკაი (შვილი - ა.ფ.) თეთრი პერანგით თამაშობდა ეზოში. ვითამ მე და ნიკოს შვილი იყო. რაღა სიყვარულით მიმზერდა ნიკო! მაინც სიზმარში ხანდახან ყოლიფერი ესე კარგათ არის, რომ ცხადათ თავის დღეში არ იქნება...“; „ერთი გუშამ მესიზმა კიდევ: მე და ნიკო ვითამ ესევე ბალანაი ვიყავით და ერთაი ვთამაშობდით. ესე ტკბილათ კი გამომეღვიძა მაშვინ, რომ!.. ნეტაი, არ გამომღვიძებოდა!...“; „ერთ ღამეს მელანიას დაესიზმრა, რომ ლევან და ის ეხვეოდენ ერთმანეთს. შემდეგ კიდევ ნახა სიზმრად, თითქო ლევან, იგივე ნიკო მოახლიშვილი, იყო და ისე უყვარდა, რომ ისეთ მძლავრ სიყვარულს ენით ვერც კი გამოხატავს ადამიანი.“ (ნინოშვილი, 1954:330) ჯერან ტევრიძეს ძალად გაყოლილი ქალი, ლიზა (რომელსაც თითქოს გლეხური სახელი ერქვა, ჯერანმა მელანია დაარქვა - ა.ფ.), უკვე ვაჟიშვილის პატრონი, წარსულ გატაცებაზე ფიქრობს. ნიკოს ჰყვარებია ის და არც მელანია იტყოდა უარს ჯერანის ნაცვლად ის რომ ყოფილიყო მისი ქმარი. ახლა კიდევ მეზობელი ლევანი შეუჩნდა და სიყვარულს უხსნის გათხოვილ ქალს, თუმცა მელანიას ურჩევნია, ლევანთან იცხოვროს, ვიდრე – დაუნდობელ ქმართან, თუმცა მოქმედებაში ის მაინც უძღურია. იცის, რომ ჯერანი მიწიდან ამოთხრის, იპოვის და სანანებელს გაუხდის თავის ნაბიჯს, რომელიც ოჯახის შერცხვენისკენ იქნება მიმართული. ამდენად, უბედური ქალი სიზმარში გაცხადებული ოცნებებითლა ცოცხლობს, მისი საშუალებით იფიქრებს ანმყოს და თითქოს იმედის თვალით შეჰყურებს მომავალს. ასეთია გლეხი ქალის ცხოვრება ეგნატე ნინოშვილის ნაწარმოებში „პარტახი“ - მწარე რეალობას შეგუებული, საკუთარი ინტერესებისა და გემოვნების უარყოფელი და ფიზიკურ-მორალურად მთლიანად ქმრის საბატონო.

თავისი ხალხის ზეპირსიტყვიერების ღალიან-ბარაქიანი სიბრძნით ნასაზრდოები და ამ წიაღში აღზრდილ-მცხოვრები ეგნატე ნინოშვილის შემოქმედებაში, როგორც სათანადო მასალათა შესწავლით ხდება ცხადი, წინასწარმეტყველური სიზმრის ბედისწერასთან (ამ შემთხვევაში - ფატალურ ბედისწერასთან) კავშირი შემთხვევითი როდია. მართალია, ქართული ზეპირსიტყვიერებისთვის უცხო არ არის კეთილბოლოიანი სიზმრები, მაგრამ, უმეტესწილად, სიზმრისეული ბედისწერის აღსრულება სიკვდილთან, უბედურებასთან ასოცირდება. ამის დასტურია არქაული შუმერულ-აქადური ეპოსის - „გილგამეშიანის“ მეტად საგულისხმო დასკვნაც: „კეთილი სიზმარიც შიშის მომტანია, სიზმარი ცოცხალს ანალვლიანებს“ (გილგამეშიანი, 1984:36). ეს თემა კიდევ უფრო საცნაურია იმ ეპოქის, იმ სოციუმის ვითარების გამოსახატავად, რომელსაც ეხება ეგნატე ნინოშვილის შემოქმედება.

### გამოყენებული ლიტერატურა

- არაბული, 1999 - ამირან არაბული, „ბედის გაგება ქართულ ფოლკლორში“ - კრ. „ლიტერატურული ძიებანი“, ტ. XX, თბილისი;
- „გილგამეშიანი“, 1984 - ძველი შუამდინარული ეპოსი, თბილისი;
- ნინოშვილი, 1954 - ეგნატე ნინოშვილი, „თხზულებათა სრული კრებული“, გამომცემლობა „საბჭოთა მწერალი“, თბილისი;
- შიოშვილი, 2002 - თინა შიოშვილი, „ბედისწერისა და წინასწარმეტყველური სიზმრის როლი სიკვდილ-სიცოცხლის ფოლკლორულ გააზრებაში“ - მონოგრაფიაში „ქართული ფოლკლორის მრეობრივი სამყარო“, ბათუმი;
- შოპენჰაუერი, 1994 - ართურ შოპენჰაუერი, „ცხოვრებისეული სიბრძნის აფორიზმები“, თბილისი;

<https://poetry.ge/poets/ilia-chavchavadze/poems/28.gutnis-deda.htm>